

Universitätsbibliothek Paderborn

Unius Necessarii pars ...

Ubi agitur De Cognitione Dei - Quanti nimirum momenti illa fit, & quibus
praesidiis obtineri ab unoquoque hominum possit

Rogacci, Benedetto

Pragae, 1721

Caput XV. Deum esse in omni perfectionis genere absolutissimè,
simplicissimèque infinitum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-54487](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-54487)

CAPUT XV.

DEUM esse in omni perfecti-
onis genere absolutissimè, simpli-
cissimèque infinitum.

I usquam alibi verum, verissimum certè in præsentì divinarum perfectionum materia reperitur illud Psalmi quadragiesimi primi hemistichon: *Abyssus abyssum invocat.* (Vid. explic. Bellarm.) Eas quippe considerandas suscipere perinde est, atque ex una admirabilitatis abyssò in aliam confestim succedentem transire, sinè ulla emetiendæ illarum altitudinis spe. Quantæ namque, quàmque profundæ abyssi sunt illæ, quas hucusque transcurrimus, supremum contemplantes DEI esse, tanquam totum à se ipso, tanquam necessarium, tanquam æternum? En autem, vix indè egressi: cum indigeremus, mentem reficere alio quopiam objecto, imbecillitati nostræ magis accommodo; ad alterius consistimus nihilo minus formidandæ abyssi crepidinem, qualis absolutissima divinæ essentiæ infinitas est. Abyssi, inquam, nihilo formidabilis minùs, ut ne utiquam abyssus, sed labyrinthus potius credi queat, ex pluribus abyssis compositus. In-

grediamur eam tamen, si minùs fidentes comprehendere, *quæ sit ejus longitudo, latitudo, altitudo, & profunditas*; at saltèm parati, in immensæ illius magnitudinis admiratione demergi.

2. Infiniti notio non aliunde erui meliùs potest, quàm ex animadversa rerum finitarum natura. Hæ, prout tales, certæ semper magnitudinis sunt: magnitudinis scilicet, non ultra suum terminum exporrectæ: totque, nec plures continentis partes, inter se æquales, tot exempli gratiâ palmos, nec amplius, tot ulnas, nec amplius, tot milliaria, nec amplius: adeò ut in eas possit tota dividi, & earum quælibet proportionem cum ea aliquam habeat, putà tertix, decimæ, aut centesimæ partis: & omnibus iis numeratis, vel ablatis, n̄hil in ea jam numerandum, vel ex ea tollendum superfit. Jam verò his constitutis, quæ cuilibet rei finitæ necessariò insunt, facilè erit deprehendere, cujuscmodi infinitudo sit, quidque ad eam requiratur. Differentes siquidem (prout contrarias inter res fieri solet) viâ & ratione prorsus oppositâ, videbimus illud posse dici, & revera esse infinitum, cujus magnitudo nullum certum terminum novit, nec circumscribi usquam potest additamento illo, *non plus ultra*: sed, post quamcunque des-

fi.

signationem mensurarum, & spatiorum, exigit necessariò, ut eorum semper in se amplius, atque amplius superfit: nec proinde coarctatur ad ullum certum numerum peculiarium mensurarum, & spatiorum, veluti totidem suarum partium, quarum quælibet proportionem cum ea habeat, & omnes simul collectæ illam æquent: sed intrà immensum suum orbem, quidquid concipi potest, & ultrà quàm concipi possit, mensurarum, & spatiorum includit. Unde sequitur, non posse in ejusmodi magnitudine designari ullam partem, quæ toties duntaxat, nec pluries, eâ tota sit minor: quæ proin, toties congeminata, eam adæquaret, aut, toties detracta, eam omnino exhauriret: sed necesse esse, ut, quantumcunque certarum mensurarum, & partium inde auferatur, plus semper auferendum superfit. Sic (quò exemplis clarior res fiat) infinitæ longitudinis linea debet, si talis futura est, omnia certarum mensurarum genera continere, & singula ultra quemvis designabilem terminum, palmos e. g. ultra quemvis numerum, passus ultra quemvis numerum, milliarum, & parasangas ultra quemvis numerum. adeò ut quivis per eam æterno tempore iter facere, & progredi possit, quin ad extremam ejus partem unquam pertingat: imò quin un-

quam partem illius certam, putà millesimam, vel centesimam transgrediatur: sed post quantoscunque progressus, fateri cogatur, vix è vestibulo se pedem extulisse, & quidquid spatiorum emensus sit, nihil proportionis habere cum ulterioribus spatiis, quæ percurrenda adhuc restant, & semper restabunt. Nec dissimili ratione, quò infinitus dici aliquis numerus queat, necesse est, quascunque completatur numerorum species, & singulas finè ullo termino, quoties, & quamdiu multiplicari queunt: tot nimirum binarios, tot vicenarios, tot centenarios, millenarios, & superioris cujuslibet gradûs; quot recensere, & distinguere arithmetica humana novit, imò incomparabiliter plures ab ea recensitis: cum hi nequeant unquam esse, nisi intra determinatam quampiam mensuram, tot duntaxat, nec plures. Quapropter, si peritissimus quispian calculatorum, nihil aliud toto die, imò toto anno, imò millenis annorum millibus faceret, quàm certum aliquem numerum multiplicaret; tota illa humanæ menti incomprehensibilis summa, ex innumeris adeò multiplicationibus collecta, quemadmodum ex partibus determinatis, tot nimirum, nec pluribus componeretur. Sic præ infinito à nobis posito numero, vix majori simplici monade esset:

esset : nec , sive illi superaddita, sive indè dem-
pta, ullam in eo mutationem sensibilem face-
ret, sed posset per singula futuræ totius æter-
nitatis momenta ab eo detrahi, quin omnes il-
læ tam multæ, tamque vastæ detractiones suf-
ficerent, non dico ad exhauriendam, sed ne-
que ad tantulò minorem reddendum illius
semper solidam, sempérque eandem infinita-
tem.

3. Talis itaque est, tamque admirabilis
infiniti natura : quod proinde multò veriùs,
quàm de Nilo pronuntiaverit Lucanus (*L. 10.*
Ubicunque videtur, queritur : quia, quantum-
cunque de illo mente apprehendatur ; semper
tamen, secundùm illud tantò amplius, quod
supereft apprehendendum, nec apprehendi
unquam potest totum ; necessariò exigit quæ-
ri. Oceanus sanè vastissimus absque fundo, &
absque litoribus, capaxque idcirco, ut, quæ-
cunque fingi possunt spatia, absorbeat : ità ut,
quantalibet eorum multitudo, atque vastitas
in illius alveo spectata, ex oculis quodam-
modo evanescat, tanquam non exigua dunta-
xat, sed & insensibilis tam immensæ amplitu-
dinis pars : cùm neque per sui adjectionem au-
gere illam possit, neque per sui detractionem
minuere. Ubi duo adhuc sunt, quæ majo-
ris claritatis gratiâ, admonere Lectores de-

beam. Primum, non esse hîc mihi agendum de infinito secundum magnitudinem materialem, & divisibilem, qualis est corporum magnitudo, consistens in eorum extensione per loca, sed de infinito secundum magnitudinem spirituales & indivisibilem, qualis propria est substantiarum corporeæ concretionis expertium, quæque in earum interiori perfectione consistit. Alterum est, hoc posterius infinitum considerari posse, ut respectu peculiaris alicujus perfectionis, vel respectu perfectionis generatim sumptæ: & ad primam quidem infinitatem sufficere, ut illa duntaxat peculiaris perfectio sinè ullo limite, & secundum omnem, cujus capax est, amplitudinem possideatur; ad secundam verò requiri, nè ullum perfectionis genus ab ente ità infinito vel desideretur, vel intrâ certam mensuram contractum, & minus, quàm quantum esse potest, obtineatur.

4. His ità præmissis, aio, & pro re certissima statuo, DEUM esse omnimodè, in posteriori hoc, quàm latissimo sensu infinitum: omnemque purarum perfectionum cumulum, & singulas earum, quotquot esse possunt, immensissimâ essentiâ suâ complecti: adeò ut, quidquid excogitari bonorum potest, in eo ultra omnem terminum sit, substantia ultra omnem

mnem

mnem terminum, vita ultra omnem termi-
 num, veritas ultra omnem terminum, sapi-
 entia, potentia, pulchritudo, sanctitas, opu-
 lentia, beatitudo, misericordia, justitia ultra
 omnem terminum: nec propterea, licet o-
 mnes tam humanæ, quàm Angelicæ mentes
 per universam æternitatem certatim conten-
 derent, novas usque, & splendidiore ideas,
 seu pulchritudinis, seu sapientiæ, seu cujus-
 quam alterius perfectionis effingere; quæ con-
 ceptæ ab iis essent imagines divinam pulchri-
 tudinem, aut sapientiam, aut quamcunque ali-
 am perfectionem adæquare ullo modo pos-
 sent: sed, velut intrà certam, tantæ duntaxat,
 nec ulterioris præstantiæ mensuram conclusæ,
 inmensò ab ea intervallo excederentur. Quam-
 obrem scitè admodum vetus sapiens, seu Tri-
 smegistus, seu Empedocles, seu quicumque ali-
 us fuerit, DEI infinitatem expressit, sphæram
 eum nuncupans, *cujus centrum ubique est, cir-
 cumferentia nusquam*. Cùm enim circumferen-
 tia ultimus sphæaræ terminus sit, centrum ve-
 rò illud punctum, quod in sphæaræ medio à
 quavis circumferentiæ parte æqualiter distat;
 manifestò hinc consequitur, quemadmodum
 fieri non potest, quin sphæra omnis finita cer-
 tum aliquem habeat cùm suæ circumferentiæ,
 tum centri sui locum; sic sphæram è contrario

infinitam proprii hoc habere, ut nusquam illius circumferentia sit, ubique illius centrum. Nusquam circumferentia, quia, cum nullum ea terminum habeat, neque ullum potest habere hujus locum. Ubique verò centrum, quia, cum in omnem partem sine ullo termino excurrat, nullum designari intra eam spatium, sive hinc, sive illic, sive alibi usquam potest, quod non ex quavis circum parte infinite, ideòque æqualiter ab illa excedatur, quòdque propterea illius medium, & centrum jure nequeat vocari. Illud siquidem in medio alicujus magnitudinis existere omnes consentiunt, quod ab ea non hinc magis, quàm illinc, sed æqualibus undique spatiis exceditur. Cujus rei exemplum esse potest mundus, intra divinam immensitatem existens. En duas hinc habemus sphaeras, finitam, & interiorem unam, quæ est mundus; infinitam, & exteriorem alteram, quæ divina immensitas est. Si ergo de primæ circumferentia, atque centro interrogemur; nullius negotii fuerit proprium, & peculiarem utriusque locum statuere, hujus quidem in imo globi terrestris, illius autem in superficie ultimi cæli. At si idem ex nobis quæratum circa alteram; quàm impossibile erit usquam locorum illius circumferentiam reperire; tam obvium, quacunque oculos

los convertamus, illius centrum videre. Cum enim nullum esse usquam possit spatium, ultra quod infinitè, tam à dextra, quàm à sinistra, tamque à superiori, quàm ab inferiori parte illa se non protendat; nullum quoque esse potest, ultra quod non æqualibus quaqua versus spatiis se porrigat: quod ex dictis superius perinde est, ac nullum posse usquam esse certum spatium, quod illius medium, & centrum haud sit: ac proinde tam centrum illius erit Europa, quàm America, tamque globus terræ, quàm elementum aëris, vel cælum: quando singula, & omnia hujusmodi loca æquali undequaque intervallo, quia undique infinito, ab illius magnitudine transcenduntur. Transfer jam condiciones hujus sphaeræ ad infinitatem perfectionis divinæ: utque perspicias, nullum esse perfectionis genus, aut gradum, in quo vel circumferentiam habere illa possit, vel centrum non habeat; finge animo perfectionem, quam amplissimam & exaggeratissimam potes; eritne illa ultimus terminus perfectionis divinæ? Imò ab hac infinito quaqua versus ulteriore intervallo excedetur: nihilque aliud, quàm aliquod illius centrum dici poterit. Intende acrius mentem, & aliam perfectionem decuplo primâ illâ majorem comminiscere? eritne hæc saltèm ex-
tre-

tremum & circumferentia perfectionis divinæ? Imò ab ea, ulterius, ulteriusque in infinitum effusa, tanquam aliud quoddam centrum, in medio sui relinquetur. Idemque fiet de tertia, idem de quarta, idem de quibuslibet aliis, quæ semper excellentiores, majoresque, sive ab homine, sive ab Angelo concipi valent: neque hæc toties, repetita crescentium semper perfectionum designatio, aliud erit, quàm nova & nova centrorum assignatio, interminatæ circumquaque perfectionis divinæ: de qua concludere tandem licebit, eam sphaeræ instar quaquaversus infinitæ, nequaquam in certa quapiam, sed in qualibet designabili perfectione suum centrū habere: nec proinde fieri posse, ut in ullo, quantumvis eximio, nobis cognitæ perfectionis gradu circumferentiam suam habeat: cum omnem, quantacunque à nobis concipi potest, perfectionem suo immensum ulteriori ambitu prætergrediatur, intra seque, centri instar, concludat.

5. Adde, tanquam propositionem, nihilo præcedente minùs certam, infinitam hanc omnis generis perfectionem, quam DEO attribuimus, nequaquam in eo reperiri, quasi cumulum aliquem rerum, ab illo, & à se invicem distinctarum, quo pacto universa crea-
ta-

tarum perfectionum genera, in mundo collecta, cernuntur, & non rarò varia pulchritudinis, sapientiæ, & virtutis decora in uno homine simul existunt: sed reperiri per identitatem, quasi unicum & simplicissimum bonum, neque intra se divisibile, neque ab essentia illius distinctum. Quamvis enim angusta hominum mens nequeat immensissimum illud esse, aut per unicum speciem concipere, aut nomine unico exprimere, pluribus, & diversis in eorum mente apprehendendo imaginibus, tum ore explicando vocabulis egens, jam infinitè sapientem, jam infinitè pulchrum, jam alio, atque alio perfectionis genere eximium appellans; hæc tamen diversitas nusquam habet, nisi in nostris mentibus, locum: cum singuli illi peculiare conceptus, appellationesque nihil aliud revera significant, quàm simplicissimã DEI essentiam, quæ idem prorsus cum prædictis perfectionibus suis est, & in qua peculiaris quæcunque perfectio idem omnino cum quacunque alia, & reliquis omnibus est. Idque indicare nobis voluisse Regius Psalter videtur, dum cecinit: (Ps. 20.) *Exaltare Domine in virtute tua: cantabimus, & psallemus virtutes tuas:* Divinam perfectionem singularis numeri voce appellans *virtutem*, dum in DEO illam contemplantur, ubi

ubi unica, & indivisa res est: eandemque paulò post plurali nomine vocans *virtutes*, dum de illa loqueretur, prout est in mente, atque ore hominum, qui eam nequeunt sibi, aliis-que repræsentare sinè diversitate plurium vocum; ac si diceret: Nos, Domine, te laudaturi, alia atque alia in te distinguimus decora: sed illa tamen omnia nihil re ipsa aliud sunt, quàm unicum decus, tuum nempe simplicissimum, ac perfectissimum esse. Hæc verò omnium perfectionum in unicam perfectionem collectio, etsi numerum tollat, pretium tamen earum amplificat: cùm per hanc unitatem earum quælibet quodammodo conduplicetur, propriæ suæ infinitati totam quoque adjiciens infinitam cæterarum præstantiam, quæ secum unà in DEO continentur. Id autem quò commodiùs intelligas, finge in DEO reperiri sapientiam, & potentiam, & utramque infinitam, sed quasi duas formas, ab illo & inter se distinctas. Enimverò, si ità se res habeat, videbis, utramlibet ex geminis iis perfectionibus infinitam quidem futuram, sed non nisi in unico tantùm, proprio nimirum suo genere, quin super id vel sapientia illa infinite potens, vel potentia infinite esset sapiens. Cùm in præsentem, quando ambæ unum quid sunt, quælibet novam perfectionis infinitatem

tem

tem acquirat, tantique sit pretii, quanti forent distinctæ: quemadmodum in Augustissimæ Trinitatis Myserio, quod eadem divinarum omnium personarum sit essentia; *Tantus est solus Pater, vel solus Filius, vel solus Spiritus sanctus; quantus est simul Pater, & Filius, & Spiritus sanctus.* (Aug. L. 6. de Trin. c. 8.) vel quo pacto anima, nutriend, ac sentiens, quod idem in homine cum rationali anima sint, omnem hujus præstantiam, virtutemque suam faciunt: adeo ut actus omnes illius proprios etiam ipsæ producant, cunctis, quarum illa est capax, prærogativis decorentur, nihiloque illâ minus spirituales, innocidæ, & rationis participes sint. Omnis siquidem virtus, secundum D. Bonaventuræ observationem, tunc plurimum valet, cum maximè in se fuerit collecta; nec unquam in se ipsa est collectior, quàm cum ad unitatem redigitur. Unde arguit idem Doctor Seraphicus, *simplicissimum in essentia maximum esse in virtute: quia virtus, quanto est plus unita, tanto plus infinita.* (Itin. Ment. c. 5.)

6. Neque fors quispiam, divinarum rerum minus sciens, suspicetur, quæ affirmata hic sunt, non nisi pias amplificationes esse, & conjecturas, probabilibus quidem, sed dubiis argumentis subnixas. Utraque propositio-

tio-

tionum nostrarum solidissimam cum à fide divina, tum à naturali ratione veri firmitudinem habet. Nam, ut à prima ordiamur, quibus ea disertioribus sacrarum Literarum testimoniis constabiliri potest, quàm, quæ habentur sive in Exodo, ubi DEUS vocat se ipsum, *omne bonum*, quod idem sonat, ac infinitum bonum, dicens Moyse: (c. 33.) *Ostendam omne bonum tibi*; sive in Prophetia Baruch, ubi de eo scriptum exstat: (c. 3.) *Magnus est, & non habet finem, excelsus, & immensus*; sive in Psalmis Davidicis, ubi omnis pariter terminatio ab illius magnitudine excluditur, (Ps. 144.) *Magnus Dominus, & laudabilis nimis, & magnitudinis ejus non est finis*? Quibus in locis clarum cuivis perspectu est, infinitam magnitudinem DEO attribui, non modò, quantum ad exporrectionem per omnia locorum spatia verum etiam quantum ad collectionem in se ipso perfectionum omnium possibilium. Præsertim quòd, ubi de substantiis spiritualibus agitur; magnitudo earum exporrectionis per loca non aliunde, quàm ex perfectionis magnitudine eruitur: nec aliud, teste D. Augustino est, majus esse aliquid, quàm esse perfectius. *In iis, quæ non mole magna sunt, hoc est majus esse, quod est melius esse.* (L. 6. de Trin. c. 8.)

7. A nemine igitur, qui divinis oraculis fidem habeat, absoluta, & omnimoda divinæ perfectionis infinitas revocari in dubium potest. Sed neque ulli de ea ambigere licet, qui humanæ rationis principiis palam adversari nolit. Quid enim? nonne ostensum à nobis jam est, DEUM neque ullam habere sui causam; & primam esse causam omnium, quæ sunt? Age jam, ostendamus, quàm perspicuè ex utroque horum capitum infinitæ illius essentix perfectio eruatur. Eruitur quàm clarissimè ex primo: nam, cum nullam ipse haberit causam, cur esset; neque ullam habere item potuit, cur hoc potius, quàm illud, tantisque, & non major esset: sed, sicut à se uno habuit suum esse, ita habere illud debuit, secundum totam plenitudinem, cujus est capax, & citra ullam determinationem tantæ, & non amplioris mensuræ. Declaraturque adhuc plenius consequentiæ hujus vis, inductione omnium effectuum finitorum: de quibus si quæramus, cur intrà hanc potius producantur, quàm intrà nobiliorem aliam speciem, curque hanc, nec majorem sortiti præstantiam sint; nullam invenire rationem aliam possumus, quàm quod eorum causa melius aliquid producere vel nequiverit, vel noluerit. Ac proinde, ubi quis rogaret, cur ex equo

X

equus

equus potius nascatur, quàm homo, éque
 homine homo potius, quàm Angelus? cur
 tardior sit volatus avium, quàm fulminum,
 & lux à cereo diffusa solis jubar non æquet;
 omnibus hisce, & quibuslibet aliis id genus in-
 terrogationibus unica responsio esset, pro-
 venire id ex prædictorum effectuum causa,
 quæ vel ex virium inopia tantum possit, nec
 amplius; vel, si amplius potest, nolit, nisi
 tantum efficere. Si ergo omnis rerum crea-
 tarum determinatio, quòdque illæ hac potius,
 quàm diversa, & majori perfectione sint præ-
 ditæ, non aliunde proficiscitur, quàm quòd
 earum causis seu virtus, seu voluntas, alios,
 melioresque effectus pariendi, defuerit; qui,
 ceu supremus mundi opifex non indiguit ab
 alio quoquam accipere, ut esset, sed semper
 à se ipso, perque suam tantummodo virtu-
 tem fuit, neminem profectò habuit, qui in-
 trà certos perfectionis, essentiaque fines ipsum
 concluderet, quasi intrà litora, ubi scriptum
 fit: (*Job. 38.*) *Huc usque venies, & non procedes
 amplius*: dicendusque est esse, qualis à Diony-
 sio Areopagita, & Gregorio Nazianzeno de-
 scribitur (*De Div. Nom. c. 5. Or. de Nat. Dom.*)
*Non quovis modo ens, sed simpliciter, & incircum-
 scriptè totum esse in se pariter complexus, & anti-
 cipans, tanquam infinitum quoddam & intermina-*
tum

tum essentiae pelagus. Quam rationem opportunè attigit, inque suam rem traduxit Cardinalis Cajetanus, cum à Ludovico Sfortia, Mediolanensium Principe, ob exiguam corporis staturam, atque speciem, minoris se fieri intelligeret: (*Feder. Bord. Gr. Princ. c. 11.*) revocans illi in memoriam ea Psalmi nonagesimi noni verba, *Ipsè fecit nos, & non ipsi nos.* Quasi diceret, si egomet meum mihi corpus compegissem, haberem illud, quale mihi aridet, omnis expers vitii, & defectûs: nunc verò, cum alius illud formaverit; tale mihi habendum est, quale illius opifex construendum, & nihi assignandum putavit. In summa longè diversa hæc duo sunt, participem alicujus esse, & bonû illud instar rei propriæ, ac per se habere: participem verbi gratiâ thesauri, vel potestatis regiæ esse, & thesaurum, vel regiam potestatem suo jure obtinere. Primum significat partem tantummodo aliquam rei habere: alterum totâ illâ potiri. Entia creata, quemadmodum non nisi per participationem sunt, ita nunquam esse acquirunt, nisi dimidiatum, & certâ definitum mensurâ. DEUS, sicut à se ipso, perque innatam virtutem suam est; ita esse integerrimum possidet, cui nihil ad summam plenitudinem desit. Illa perfectionem suam ex aliena liberalitate ac-

cipiunt, nec pro suæ voluntatis, & illius amplitudinis modo, quanta esse nunquam potest, sed quantam largiri alius voluerit. Ipse suam per se ipsum, & pro mero arbitratu suo sibi sumit, tantamque, quanta esse potest, cum rei sumendæ amplitudo, tum sumentis voluntas. *Omnia bona, inquit Augustinus, sed facta bona. Qui fecit hæc, super omnia est bonus: quia nullus eum fecit, sed à se ipso est bonus. (Serm. 3. de Divers.)*

8. Sed fortè adhuc clariùs hæc perfectionis, essentiaque infinitas ex prædictorum capitum altero eruitur, ex eo nempe, quòd DEUS universalis causa est omnium, quæ sunt, quæque esse possunt. Nam cum nemo largiri bonum alteri possit, quod sibi desit, ideòque omnis causa continere in se debeat, vel eodem, vel excellentiori modo, totam rerum à se productarum bonitatem; necessariò colligendum indè est, quod D. Anselmus colligit, in DEO perfectissima rerum omnium possibilium causa, contineri totum esse, & totam bonitatem possibilem: (*Prof. c. 5.*) *Quod ergo bonum deest summo bono, per quod est omne bonum?* Jam verò essentia possibile, & perfectionum iis convenientium gradus ultra omnem terminum sunt: cum produci è nihilo queant rerum species, aliæ semper aliis per-

fectiores, quin pervenire unquam sit sive in substantiis ad certam aliquam, qua creari nulla possit præstantior; sive in earum prærogativis & dotibus ad gradum aliquem, ultra quem nullus eminentior superfit, ceu in numeris percensendis, quantumcunque arithmetica progrediatur; nullum ita exaggeratum excogitare unquam potest, quin alius porrò major, imò infiniti alii majores se objiciant. Si ergo & in DEO, tanquam in perfectissima rerum omnium possibilium causa, contineri necesse est omne bonum possibile, & hoc ultra quosvis terminos; quonam pacto dubitari potest, quin DEUS bonum sit usquequaque infinitum, & omni termino ulterius?

9. Præterea argumentari sic licet. Nemo atheorum comminisci unquam rationem potuit, quæ evincat, necesse esse, ut semper, & ubique perfectio cum defectu, bonumque misceatur cum malo: quin imò longè rationi congruentius videtur oppositum, nempe ut, si entia imperfecta existunt, possibile etiam sit ens absque ullo defectu: &, si bona passim malis temperata ac permista cernuntur; possit quoque esse bonum omnis mali expers: tum quia quævis contraria dissociari potius appetunt, quàm in unum coire; tum quia malum alioqui & defectus, necessarium aliquid

in natura essent, atque ab ea per se volitum, quod mens nostra, tanquam innato suo sensui contrarium, vix auditum omnino averfatur, & respuit. Si ergo, ubi res aliqua nihil veritati, & communibus rationis principiis repugnans præferat, satis id esse, ad illius possibilitatem admittendam censemus; quidni causam idoneam putemus admittendi ut possibile ens purum à quovis malo, & defectu, quòd illud rectæ rationi nedum nulla in re opponi, sed peculiarem etiam cum ea videatur habere congruentiam? At, si illius possibilitatem fatemur, existentiam quoque fateamur, necesse est; idque ex duplici capite: primò, quia ut aliquid omni defectu, & imperfectione careat, debet necessariò à se excludere possibilitatem non existendi, quæ certè aliqua est imperfectio: neque hanc potest excludere, nisi sit ens necessarium, & cujus natura sit semper existere. Secundò, quia si nullum ens ità purè & absolutè perfectum in mundo re ipsa existeret, impossibile prorsus esset illud unquam existere. Cùm enim nihil rerum in mundo existentium par illi in perfectione esset, nihil item esset illi producendo sufficiens: ut proinde confitenda illius existentia, vel neganda possibilitas sit. Neque minorem conficiendæ rei vim hoc idem argu-
men-

mentum habet, si proponatur, quo pacto nonnulli illud adhibent: demonstrando videlicet, nullam rationem occurrere, cui repugnet, coadunari in uno aliquo ente, quidquid purarum perfectionum possibile est: cum potius coadunatio hujuscemodi apprime consentanea videatur tum naturali appetitui, quo res omnes conjungi cum aliis sui similibus, & ejusdem generis quærunt, ceu aquæ exempli gratiâ, quas videmus ex diversis quibusque partibus in eundem maris alveum confluere; tum inductione complurium perfectionum creatarum, quæ per naturas inferiores singulatim dispersitæ, in excellentiori aliqua conjungi simul omnes cernuntur: ceu elementorum qualitates, in uno quoque ex corporibus indè compositis: ceu vitæ propriæ plantarum, & brutorum in homine: ceu peculiarium sensuum virtutes in sensu communi: & ceu, quæ cuius facultatum sentientium conveniunt, in una intelligentia atque mente. Unde mox sequitur, ceu paulò antè argumentabamur, neque impossibile credi posse ens, in quo puræ omnes perfectiones concurrant, neque admissa illius possibilitate ejusdem existentiam negari.

10. Hæc igitur, plurâque id genus argumenta sua cuique naturalis suppeditat ratio

ad confirmandum, quod Orthodoxa fides circa infinitam perfectionem tradit. Quæ quanti ponderis sint, ad veritatem prædictam cuiusvis sanæ menti persuadendam, colligi abundè potest ex unanimi assensu, quem iis præstiterunt etiam ipsi sapientes profani. Et multi sanè horum in medium producendi essent, imprimis Trismegistus, qui DEUM planissimè appellat (*Pim. c. 4. & 6.*) *Bonum sinè termino*; addens, in boni nomine exprimendo, non aliud significari à se velle, nisi unum bonum, quod omnia in se colligat bona: *Bonum quoties nomino: id quod omnia bona, & bonum semper intellige. Hoc unico DEO adest.* Itè Plotinus, qui, non contentus, infinitam DEO præstantiam tribuere, explicat itidem, quoniam ea pacto intelligenda sit; nimirum non crassè, pèrque rerum sensibilibium speciem: (*En. 6. L. 9. c. 6.*) *Quasi sit magnitudo, vel multitudo quedam, quam non liceat pertransire. Sed quia sit potestas, quam comprehendere nequeas. Quantumvis enim excelsum pro viribus illum cogites, adhuc excellentius superest.* Et alibi, ex eo, quòd DEI natura cæterarum naturarum quasi universalis mensura sit, nullam arguit illius posse inveniri mensuram, (*En. 6. L. 5. c. 11.*) *Quæ determinet, quanta sit. Nimirum universa potestas est, nullo modo tanta, vel tanta.* Sed
his

his præteritis, fatiùs credo fuerit cum D. Thoma brevius dicere, communem hanc fuisse vetustissimorum quorumvis sapientum sententiam: (L. 1, c. Gent. c. 43.) *Qui omnes infinitum posuerunt primum rerum principium, quasi ab ipsa veritate coacti.* In sempiternum sanè opprobrium sacrilegi Vorstii, qui haud veritus est elapso proximè sæculo, novi atheismi vexillum attollere impietate execrabili, & ipsis etiam Calvinianis gregalibus suis erubescenda, pronuntians, DEUM esse in sua essentia, & perfectione finitum: (Apud Becan. c. 5. de Deo. Vide & Rain. in Theol. Nat. dist. 7. n. 134.) Et fortasse huc compulsus fuit, quia rem examinans, nodum aliquem extraordinariæ à nullo veterum animadversæ, & indissolubilis prope modum difficultatis offenderat? Imò argumentis motus tam frivolis, atque inanibus, ut supravacaneum putem, eorum refutationi immorari, contentus ad aliorum specimen illud tantum referre, quòd, cùm nihil cæterarum rerum finitum non sit, DEUM quoque talem esse colligatur. O conclusionem Calvinianâ dialecticâ dignam! O caput! quod infinitæ magnitudini admittendæ impar fuisse mirum non sit? En, qua mentis subtilitate novi isti sacrarum Rituum, & dogmatum emendatores polleant. En rationes, Arco-

pagitis, Nazianzenis, Aquinatibus, omnibusque uno verbo sacris Doctoribus ignoratas; propter quas DEUS à nupero hoc theologastro tam insigni divinitatis suae prerogativa exui deberet. Quid superest, nisi ut, pergentes hoc pacto argumentari, concludamus, DEUM esse aliquid contingens, ab alio productum, certo tempore inchoatum, mutabile, imperfectum, nec satis per se sibi sufficiens? enimverò credi aliter nequit. Nimis necessario id consequitur; cætera omnia sunt talia.

II. Sed relinquamus hunc vespertilionem in tenebroso suo specu, probemusque, quod secundo loco est propositum, absolutissimam scilicet divinæ hujus assertæ infinitatis simplicitatem, eò quòd omnia perfectionis genera in summo illo ente reperiantur, non quasi plura bona inter sese, atque ab ipso distincta, sed quo pacto ipsummet in se est, nimirum sinè ulla compositione diversarum partium, quasi unicum omnino indivisum, & simplicissimum bonum. Quæ veritas, esto haud ità perspicuè in sacris voluminibus expressa habeatur, certissimum tamen Catholicæ fidei dogma est, utque tale concordibus sanctorum Patrum testimoniis adstruitur. Audiamus ex iis aliquot, incipientes à Magno Areopagita, qui DEUM, licet omnia in se complectatur,

ratione tamen simplicitatis, qua illa completur, non nisi unum quid esse affirmat. (*De Div. Nom. c. 3.*) *Unum dicitur, quia est omnia unice.* Idem docet D. Augustinus, tradens, nullam reperiri in DEO distinctionem, sive unius perfectionis ab aliis, sive omnium à divina sua essentia. (*L. 6. de Trin. c. 7.*) *DEUS multipliciter quidem dicitur; magnus, bonus, sapiens, beatus, & verus, & quidquid aliud non indignè dici videtur. Sed eadem magnitudo ejus est, quæ sapientia; & eadem bonitas, quæ sapientia, & magnitudo; & eadem veritas, quæ illa omnia: & non est ibi aliud beatum esse, & aliud magnum, aut sapientem, aut bonum, aut verum esse, aut omnino ipsum esse.* Qua etiam doctrinâ utitur ad eum locum ex capite septimo Sapientiæ explicandum, ubi spiritus DEI appellatur *unicus*, itémque *multiplex*: dicens *multiplicem* eum vocari, (*L. 11. de Civ. c. 10.*) eò quòd *multa in se habeat*: sed ità ut *unicus* simul appelletur, quia, *quæ habet, hæc & est, & ea omnia unus est.* Idem videri potest apud D. Bernardum sermone octogesimo super Cantica Salomonis, ubi ait in divina natura, & *multa in unum, & diversa in idem redigi*: subdens inferrius, sive consideretur magnitudo, sive sapientia, sive bonitas, sive justitia; *omnia hæc unum in DEO esse, & cum DEO.* Nec enim aliunde

de

de bonus, quàm unde magnus, & bonus; nec aliunde simul hæc omnia, quàm unde DEUS est. Neque ibi duntaxat, sed in quinto etiam de consideratione libro videtur secum certare in hac veritate declaranda; cujus assertor præcipuus contra Gilberti Porretani errores fuerat: jam inquiring, *In DEO nihil esse, nisi DEUM*; jam subtiliter animadvertens, DEUM se appellasse non plurali nomine, ea quæ est, sed singulari, illum qui est: *Meus DEUS est, qui est, non, quæ est.* Dignus item audiri est D. Anselmus, tum ubi ex identitate divinarum perfectionum cum divina essentia colligit, nec plus, quàm unum aliquid posse illas omnes; nec aliud, quàm illas omnes unamquamque earum censeret. (*Monol. c. 16.*) *Neceffe est, ut omnia illa non plura, sed unum sint, & idem unumquodque illorum, quod omnia sunt simul:* tum ubi singularum perfectionum nominibus non aliquid divinæ substantiæ ornamentum, sed ipsammet substantiam significari ait: (*Ibid. c. 15.*) *Quidquid de illa dicatur, non qualis, vel quantum sit, sed quid sit, demonstratur.* Qui divinæ simplicitatis exprimendæ modus, prius etiam usurpatus fuerat à Paschasio Diacono, & D. Leone Pontifice Maximo: ab illo quidem, dum definiit, (*L. 2. de Spir. S. c. 6.*) *Nullum DEI nomen adjectivum esse;* ab hoc verò dum

dum scripsit, *Quidquid dignè sentitur de DEO, non qualitatem esse, sed essentiam.* (Ep. 93.)

12. Quanquam, etsi fides divina nequam id cogeret credere, satis tamen superque ad certissimos nos de illius veritate reddendos, ipsamet naturalis ratio esse posset. Si enim DEI perfectiones formæ quædam ipsi adventitiæ, & distinctæ ab eo forent; neutquam sanè dici posset per suam ille essentiam, sed per quidpiam duntaxat creatum, aliunde sibi accedens, bonus, pulcher, dives, justus, sapiens, beatus: illisque à se divisis qualitatibus maximopere indigeret, utpote qui sinè illis, & merè ut DEUS est, nihil omnino præclari & eximii ullo in genere haberet: sed mera quædam esset quasi materia aliunde solummodo, perque formas à sua essentia distinctas perfici valens. Unde etiam sequeretur, DEUM, quæ DEUS est, & secundum meram suam Divinitatem: non esse aliquid præstantissimum omnium, quæ cogitari possunt. Totum quippe ex ipso, & perfectionibus ab ipso distinctis compositum, quidpiam certè ipso, per se tantum spectato, esset excellentius: quemadmodum, quia hominis sapientia ab illo distinguitur, melius quid censetur sapientem hominem, quàm merè & simpliciter hominem esse. Consectaria profectò absurdif-

si.

fima, & immane quantum aliena ab infinita summi esse divini præstantia, quod, secundum Doctoris Angelici animadversionem, quem admodum (L. I. c. Gent. c. 18.) *est in fine nobilitatis omnium entium*; sic debet quoque esse *in fine simplicitatis*: nec ab ullo, qui justam germanamque illius speciem mente formaverit, alio potest concipi modo, quam quo hîc propositum est, & quale in citato suprâ Sapientix loco appellatur *multiplex* simul atque *unicum*: Esse videlicet, in quo omnia quidem possibilia bona contineantur, sed nec invicem à se ipsis, nec ab illo distincta; ut infinitus eorum cumulus nullum ibi numerum, nullamque compositionem pariat, neque revera aliud sit, quam ipsum tantummodo in perfectissima simplicis suæ naturæ unitate subsistens.

13. Atque hinc factum est, ut veritas tam perspicua neque illos sapientes latuerit, quibus in caliginosa ethnicæ superstitionis nocte non alia, quam humanæ rationis lux affulgebat. Unde expressam habemus à Hierocle, ubi ait, DEI bonitatem non distingui ab eisdem substantia. (*Comment. Carm. Pythag.*) *DEUS non adventitiam habet bonitatem, sed substantivam.* Habemus disseminatam ab Aristotele per quodlibet ferè suorum operum: nimirum tum in libris Politicis, ubi affirmat, DE-
UM

UM esse felicem ; (L. 7. c. 1.) *per se ipsum* , non per aliquid externum ; tum in Moralibus , ubi ipsum docet , non expectare ab alio , sed per se sibi esse suum bonum. (L. 7. Mor. Eud. c. 15.) *Nobis bonum aliunde evenit , cum ipse bonum sibi sit* : idque peculiarius , ac nominatim de virtute exprimit , negans eam ab ipso distingui. (L. 2. Magn. Mor. c. 6.) *DEI virtus nulla ; præstantior enim omni virtute DEUS ; nec virtute probus : nam tum virtus esset DEO melior ; tum in spectantibus ad res físicas , ubi testatur : (L. 2. de Mund. & Cæl.) Optimè se habenti inesse ipsum bonum sine actione : est enim ipsum id , cuius gratiâ ; tum denique in metaphysicis , ubi tradit : (L. 12. c. 7.) Ipsum DEUM esse actum : & actum per se illius vitam esse : addens , si ipse distingueretur à sua vita , & intellectione ; (Ib. c. 9.) aliquid honorabilius eo fore. Habemus contestatam à Trismegisto , dum in cumulo omnium perfectionum ipsam DEI essentiam constituit : (Pim. c. 11.) *DEI quasi essentia est bonum , pulchrum , sapientia , beatitudo , ipsum idem. Habemus declaratam ab Alcinoo , qui , cum DEO attribuisset plura nomina supremæ illius naturæ propria , (c. 9.) DEUS est omni ex parte perfectus , Divinitas , essentialitas , veritas , commensuratio , bonum ;* profitetur nihil se intelligere in his omnibus aliud , nisi unam indi-*

visam substantiam. Dico autem hæc, non ut separans, sed ut per omnia unum intelligens. Audimus comprobata ab Hippodamo Thurio, (apud Stob. S. 101.) argumento diversitatis, quæ nos inter ac DEUM intercedit: dum, sicut in nobis distinctio à virtutibus, aliisque formis, unde perficimur, ex eo provenit, quòd illæ non sint nobis per necessitatem in nostra essentia insitam debitæ; sic ex eo, quòd DEUS suammet per essentiam sit bonus, ac perfectus, sequitur, nulla ipsi re alia, ut sit talis, quàm solâ suâ essentiâ opus esse. Videmus significatam à Pythagoricis nomine Apollinis, quo DEUM mysticè ipsi nuncupabant: (Apud Plot. En. 5. L. 5. c. 6.) Apollinem secretiori quadam significatione inter se nominantes, ipsam scilicet negationem multorum: cum negatio hujuscemodi, eo nomine apud Græcos contineatur. Videmus postremò repetitam à Plotino pluribus locis: jam interrogando (En. 6. L. 8. c. 20.) *Quid est ipsius, quod non sit ipse?* jam affirmando, ejusmodi eam esse; ut in illo (En. 5. L. 5. c. 6.) *Ipsum quale significet non quale. Nam neque quale inest ei, in quo non est aliquid: quique (En. 1. L. 8. c. 2.) habet cuncta, non habens. Neque enim ea possidet, tanquam alia, neque ipse alius existit: jam addendo, (En. lib. 6. c. 3.) In natura infinita si quid apprehenderis, velut unum;*

unum; subito id occurrere, ut multa. Eum verò si multa dixeris, iterum te mentiturum. Nempe ubi quodlibet non est unum, neque etiam omnia sunt multa. Neque solum toties, & tam variè ab eo repetitam videmus, sed tribus etiam validissimis argumentis assertam. Primum est, quia in DEO nulla reperiri potest perfectio, nisi omnino infinita, quæque per se unam sit tota perfectio possibilis (En. 6. L. 7. c. 1.) Si oportet in DEO quamlibet actionem esse defectus expertem, neque fas est penes eum esse aliquid, quod non sit totum, & universum; profectò necesse est, in unoquoque eorum, quæ DEI propria sunt, omnia contineri. Secundum, quia ipse non solum est bonus, sed ipsamet pura bonitas: quod dici non posset, si haberet bonitatem à se ipso distinctam: quemadmodum homo, cum à sapientia sua distinguatur, dici quidem potest sapiens, & sapientiam habens, at nequaquam ipsa etiam sapientia. (En. 5. L. 5. c. 13.) Cùm DEUS sit ipsum bonum, non verò bonus; oportet ipsum nihil prorsus in se habere, quando nec bonum habet. Tertium, quia DEUS, cùm sit prima & summa omnium causa, debet ipsemet sibi unus plenissimè sufficere, neque ulla re extranea, & à se distincta indigere. (En. 6. L. 9. c. 6.) Oportet summum rerum principium nullo modo indigum esse, sed sufficientissimum, maximeque se ipso

Y

con-

contentum. Quidquid autem non unum est, sed multa, necessariò est egenum: Quippe cùm ipsum quidem non sit unum, sed ex multis unum evadat. Itaque ejus essentia indiget unum fieri. Quin etiam, quod in se multa est, tot indiget, quot existit. Si ergo necesse est, sufficientissimum esse aliquid, unum quoque esse oportet. Nam, cùm aliis ipsum sit tum essendi, tum bene essendi causa; meritò hoc ipsum, quod est, & bene est, non habet ab aliis.

14. Multa verò, & eximia admodum sunt divinæ naturæ decora, quæ ex sua hac tam omnimoda, & simplici infinitate colligi possunt. Colligitur primò, DEUM esse perfectum in quovis genere, nec bonum solummodo, sed ipsamet purissimam, universalémque bonitatem. Perfectum, dixi, in quovis genere. Tale enim per Aristotelem est, (L. 5. Metaph. c. 16.) Cui nihil omnino deest, nec ab aliquo exseditur: vel, prout alibi ab eodem definitur, (1b. L. 10. c. 6.) Quod nullo indiget, & extra quod non est possibile aliquid habere. Quas definitiones ratione infinitatis suæ DEO ad amissim convenire, nemo est, quin perspiciat. Imò Dionysius Areopagita parùm arbitratur, pro hac tam universali, tamque immensa essentiae plenitudine, eum simpliciter perfectum vocare: addens, esse (De Div. Nom. c. 13.) supra quàm perfectum, secundum omnium excessum. Di-

xi præterea, ex eadem simplicissima infinitate sui esse, non coagmentati ex subjecto, atque forma, neque à sua perfectione distincti, meritissimè ei convenire, ut vocari possit, ceu à D. Augustino vocatur, (L. 7. Conf. c. 3. & in Ps. 26.) *Non tantùm bonus, sed ipsum bonum; imò omnis boni bonum, cui non addatur, quid sit, nisi ipsum bonum: utque de ipso affirmari substantivè, & in abstracto bonitas queat: neque hæc tantùm, aut illa, sed quæcunque est possibilis, absolutissima, integerrima, & secundùm omnem sui nominis plenitudinem bonitas: privilegio penitus singulari, quòdque nulli omnino ex aliis quibusque substantiis conveniat. Omnes hæc siquidem, cùm à perfectionibus suis distinguantur; bonæ solummodo, at non etiam sua dici bonitas possunt: earum bonitas, cùm certis definiatur limitibus; hæc, aut illa duntaxat, non verò universa, & omni-gena appellari bonitas potest.*

15. Colligitur secundò, propriè DEO convenire, ut sit omne esse, non suum modo, sed & omnium, quæ extra ipsum sunt: qualem eum, teste Plutarcho, agnoverunt Ægyptii, subjicientes illius simulacro hanc epigraphen, (De Iside) *Ego sum omne, quod fuit, quod est, quòdque erit: qualémque professi sunt Trismegistus, atque Aristoteles: hic af-*

firmans, (L. 9. Ethic. c. 4.) DEUM esse id, quodcunque est; ille verò scribens, (Pim. c. 5.) Nihil est in rerum natura, quod ipse non sit. Est ille siquidem, quæ sunt: est etiam, quæ non sunt. Id tamen accipiendum est non secundum esse physicum, ità ut DEUS sit omnia, prout corpus dicitur esse omnia sua membra: sed secundum virtutem, ac præstantiam, prout numus aureus dicitur continere plures numos argenteos, atque æreos. Quemadmodum enim hi verissimè in illo existunt, non tamen secundum peculiarem suam speciem, sed secundum merum suum pretium; ità in summo esse divino, continetur esse omnium rerum possibilium, non tamen secundum ea, quæ singulis propriè conveniunt, sed secundum puram putam rationem entis, à peculiaribus quibusque differentiis abstracti. Unde fit, ut, licèt multa entia creata secundum rationem, qua in se ipsis existunt, hostilibus invicem odiis dissideant, nullum tamen ens creatum ab altero quovis dissideat secundum rationem, qua ambo in DEO existunt. Extra DEUM quippe contraria inter se sunt, non quatenus purè sunt entia (neque enim ens, quà tale, contrarium enti potest esse, sicut neque ignis igni) sed quatenus per suas quæque differentias ab universali entis ratione ad certas ali-

ali-

aliquas illius species coarctantur. Quæ coarctatio causa est, ut quodlibet, sicut excludit à se alterum, sic alteri oppositum sit, juxta illam Philosophi regulam, qua definitur, ideo aliqua mutuò sibi opponi, quia mutuò se excludunt: (L. 10. *Metaph. t. 16.*) *Omnis contrarietas habet alterius contrariorum privationem.* Quocirca, cum creatæ res in DEO existant, non secundum contractionem ad certum propriumque aliquod esse, cujus causâ mutuò se excludunt, sed secundum generalem, & purissimam entis rationem, in qua unumquodque amicum & cognatum cuilibet alteri est; sequitur sanè, ceu probè animadvertum à D. Thoma est, ut omnia sociali, atque amico ibi fœdere inter se copulentur, (I. p. qu. 4, a. 2.) *Quæ sunt opposita, & diversa in se ipsis, in eo præexistant ut unum: tanquam suis omnibus differentiis ibi exuta, & in unum quoddam purissimum, indefinitum, & omnino indivisum esse, quale est divinum conflata. Quamobrem (concludit egregiè Areopagita) universa ipsentia, secundum unam omnibus eminentem copulationem sunt attribuenda. Quandoquidem omnia præhabet secundum plusquam simplicem infinitatem suam. Etenim (ceus antea scripserat) non hoc quidem est, illud verò non est, nec aliquo modo est, aliquo verò non est, sed potius omnia est, ut omni-*

um Author, & supra omnia est, utpote ante omnia, supra essentialiter supra quàm existens. (de Div. Nom. c. 5.) Paucis, res creatæ nequeunt invicem sibi opponi, quatenus merè entia sunt, sed solummodo, quatenus hæc, & illa diversæ speciei entia. Atqui in DEO non existunt, nisi secundum puram, & ab omni diversitate abstractam entis rationem. Ergo, quamvis extra DEUM alijs aliæ opponantur, in eo tamen socialiter coëunt: imò unum & idem omnino sunt, nec aliud, quàm ipsemet DEUS.

16. Colligitur tertio, nihil esse in rebus creatis, quod de DEO affirmari, negarique pariter nequeat: ut & Trismegistus apertissime testificatur, scribens: (*Pim. c. 5.)* DEUS nomina habet omnia, nomen quoque nullum habet; & gravissimi duo Doctores, Nazianzenus, atque Areopagita confirmant, iisdem penè ambo verbis DEUM nuncupantes. (*Nazian. in Hymn. ad DEUM. Dian. c. 1. de Div. Nom.)* Anonymum, & Omninomyum, omnia, & nihil eorum, qua sunt. Omnia igitur affirmari de eo possunt, quia secundum præstantiam perfectiōnemque suam omnem in eo continentur: eo pacto, quo in principis causæ virtute totum esse effectuum, & in ultimo fine tota instrumentorum ipsi servientium amabilitas conti-

ne-

netur. Sed nihilominus omnia etiam de illo possunt negari, quia non sua naturali, sed alia omnino diversa ratione in eo sunt, pura nimirum ab omni defectu, nullis contracta peculiarium differentiarum limitibus, tamque alia à se ipsis, quàm ab esse creato differt summum esse divinum. Audiatur Plotinus, sic rem totam brevi concludens: (*En. 6. L. 7. c. 32.*) *Quod à nullo factum est, nullum entium est, & cuncta entia. Nullum quidem, quoniam posteriora hoc entia sunt: cuncta verò, quia ex ipso nascuntur.* Neque non aptum declarandæ huic rei exemplum in nostra mente habemus: quæ veluti præcellenter continet, quidquid virtutis ad cognoscendum habent universi quinque sensus corporei; ita vocari non absurdè potest facultas videndi, audiendi, tangendi, olfaciendi, gustandi, nempe oculus, auris, & reliqua id genus actionum organa. Sed nihilominus affirmari de illa etiam oppositum potest: nimirum non esse vel aurem, vel oculum, vel quemquam alium ex sensibus, neque vel audire, vel videre, vel quidquam eorum agere, quæ à sensibus fiunt. Nam diverso, & præstantiori modo, quàm oculus, spectabilia objecta repræsentat: & perfectiùs, quàm auris, vel quilibet reliquorum sensuum cognoscit, quidquid ab iis per species singulo-

rum proprias percipitur. Sed, ut melius declaratur, undenam proveniat inhabilitas cujuslibet nominis, creaturarum rerum proprii, ad DEUM dignè exprimendum, & ratio proinde, cur ea omnia affirmari simul, negarique de eo possint; libet eam cum D. Thoma revocare ad duo capita. (1. p. qu. 13. a. 1. & 5.)

Primum est, quia, cum quælibet hujusmodi nomina vel adjectiva sint, putà bonus, sapiens, magnus; vel substantiva, ut bonitas, magnitudo, sapientia; neutra DEO aptè conveniunt. Non priora, quia significant aliquid ex subiecto, & forma compositum, quæ compositio à DEI simplicitate alienissima est. Sed neque altera, quia repræsentant potius id, *quo aliquid est*, quàm id, *quod est*, plenè absolutum, & per se omnino subsistens, cujusmodi est esse divinum. Alterum prædictæ inhabilitatis caput est, quia, sicut rerum creaturarum perfectiones differunt, & distinguuntur aliæ ab aliis; sic nomina, quibus nos utimur, ad perfectionum hujusmodi aliquam significandam, id solum de illa repræsentant, per quod illa ab aliis distinguitur. Unde fit, ut tribuendo alicui hominum nomen sapientis, exprimamus eo nomine ipsius sapientiam, qualis revera in ipso est, & secundum totam significationis illius plenitudinem. At idem nomen DEO tribu-

en-

entes, nequimus eo exprimere sapientiam DEI propriam: utpote quæ neutiquam una singularis perfectio est, sed præter sapientiam eo nomine à nobis intellectam, pulchritudinem simul, bonitatem, potentiam, & reliquas omnes perfectiones divinas suâ essentiâ & nomine complectitur. Ideoque, quantum sapientia, vel quæcunque alia singularis prærogativa (qualis revera in rebus creatis existit, & qualem nos in proprio illius nomine concipimus) universis prærogativis possibilibus cedit; tantum nomen sapientis, & quodcunque aliud similiter determinatum, ubi affirmatur de DEO cum sua illa curta, & peculiari significatione, infrâ immensam subsistit illius objecti amplitudinem, ad quod exprimendum adhibetur, neque infrâ sapientiam, vel quamcunque aliam perfectionem divinam: Cùm unaquæque harum nihilo minùs lata, & universalem significandi vim habeat; quàm reliquæ omnes simul sumptæ, quàmque ipse DEUS cum tota immensissimæ suæ essentiæ amplitudine. Ad summam, si res creatæ nullam à natura proportionem cum infinito Creatore suo habent; quonam pacto hanc habere nostra possint vocabula, non ad alium, quàm ad rerum creatarum modulum atque exemplar condita? exprimendi verbi gratiâ, quod

omnia unum possibile bona est, nomen requireretur, quod omnium excogitabilium nominum significationem unum comprehenderet. At in quibusnam nostratibus Lexicis huiusmodi nomen reperias? Præclare D. Augustinus super illo Psalmi 35. versiculo, *Apud te est fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen*; hic inter nos, ait, aliud est fons, aliud lumen: ac proinde utrumque satis exprimi à nobis censemus, si alteri fontis, alteri tribuamus luminis nomen. Sed quid faciendum nobis esset, si tertiū quidpiam occurreret, in quo idem prorsus foret esse fontem, atque esse lumen? oporteret profectò aliud nomen excogitare, & interea quoad hoc reperiretur, ità illud vocarem lumen, & fontem; ut simul fateremur, nec fontem esse propriè, nec lumen. *Hic aliud est fons, aliud lumen. Ibi non ità. Quod enim est fons, hoc est lumen. Quidquid vis illud voca, quia non est, quod vocas. Quia non potes congruum nomen invenire; non remanet in uno nomine.* Addit S. Thomas, quemadmodum in terrestri hac peregrinatione divinam perfectionem expressuri, pluribus, variisque indigemus nominibus, eò quòd illà non aliter agnoscamus, quàm creatæ res eam exhibent, in plures nimirum perfectionis species divisam; sic in cælesti patria, ubi eandem intrà simplicif-

ciffimum suum esse indivisim collectam spe-
 ctabimus; unicum nobis nomen ad eam totam
 exprimendam fat fore. (L. I. c. Gent. c. 51.)
Quia non possumus DEUM cognoscere naturaliter,
nisi ex effectibus; oportet, quod nomina, quibus
perfectiorem ejus significamus, diversa sint, sicut &
perfectiões in rebus inveniuntur diversae. Si autem
ipsam essentiam, prout est, possemus intelligere, &
ei nomen proprium adaptare; uno tantum nomine
eam exprimeremus. Quod promittitur his, qui eum
per essentiam videbunt, Zachariae ultimo: In die
illa erit Dominus unus, & nomen ejus unum. Con-
cludatur ergo, posse nos quidem, quidquid
illustrium nominum est, DEO accommoda-
re: sed nullum tamen posse illi nomen tribue-
re, quod non æquè de illo possit negari. Nul-
lum quippe inter omnia proprium illud erit,
plenumque ejus nomen, quod, licet unicum,
possibile quorumlibet nominum significa-
tionem contineat: illud scilicet nomen super o-
mne nomen, quod in Apocalypsi dicitur, à ne-
mine posse, nisi à DEO, secundum totam sui
sensûs amplitudinem comprehendi, (c. 19.)
Quod nemo novit, nisi ipse. Quapropter sicut
vetus illud manna, quod omnium continebat
ciborum saporem, quamvis eorum item o-
mnium nominibus mereretur vocari; non
aliud tamen initio habuit nomen, nisi manhu,
 seu

seu, *quid est hoc?* quæ vox admirationis potius expressio est, quàm proprium certæ rei nomen; sic nulla meliori ratione concipi, & nominari à nobis simplicissima DEI infinitas potest; quàm si obstupefacti de immenso intervallo, quo nostra omnia sensa, & vocabula excedit, repetamus intra nos, *manhu: quid est hoc?* Quodnam esse novum, singulare, humanoque omni captu altius hoc est? Ità ut nominare adeò ineffabile objectum nihil aliud sit, quàm in voces admirationis erumpere, ac profiteri de vero illius nomine hoc unum nos scire, quòd nempe nobis sit, uti minimè notum, sic summè admirandum: juxta id, quod ab Angelo, illius vices præferente, responsum Samsonis patri est: (*Judic. c. 15.*) *Cur quæris nomen meum, quod est mirabile?*

17. Colligitur quartò, nihil creatum, quantæcunque nobilitatis, & excellentiæ sit, posse, non dicam DEO adæquari; sed nec comparationis gratiâ ex adverso illius poni. Nam neque comparari duo invicem possunt, nisi alter alteri certa aliqua intrà idem genus, eundemque ordinem proportionè respondeat; *neque ulla esse potest*, prout certissimè Aristoteles statuit, (*L. 1. de Mund. & Cæl.*) *infini- ti ad finitum*, DEI proin ad res creatas, *pro- portio*. Vidit hoc Trisinegistus, vetans, quid- quam

quam rerum creatarum DEO assimilare, (*Pim. c. 11.*) *Cave, nè quid ei simile dixeris: nihil quippe illi simile, quod dissimile, solúmque, & unum est.* Quin imò neque ignarum ejusdem veritatis se ostendit ille, cæteroqui Epicureus Poëta: dum de Jove cecinit, nihil esse, quod non modò illum excedat, aut æquiparet, sed vel in eodem tractu, atque ordine subsequatur, cum aliquo secundi ad primum respectu. (*Hor. l. 1. Od. 12.*) *Unde nil majus generatur ipso, nec viget quidquam simile, aut secundum.* Meliùs tamen, utpote altiori lumine illustrati idem perspexêre duo sacri Doctores, Ambrosius, & Gregorius Nazianzenus: vereri se, dicentes, nè injuriam DEO facerent, si eum creatis quibusque rebus præferrent: quemadmodum testimonio esse potest nobilis illa primi sententia, (*L. 5. de Fide c. 9.*) *Domine, si te majorem omnibus dixerò; injuriosè te tuis operibus comparavi:* itémque illa alterius splendida emphasis: (*Or. 2. de Theol.*) *Naturam DEI vereor dicere omnibus rebus excelsiorem,* In summa, quisquis pro eo, ac par est, infiniti naturam percipit; fateatur necesse est, quantamcunque finitam magnitudinem, non tam aliquid exiguum præ magno esse; quàm nihil præ toto, *Jam, si vidisti hoc tam singulare, tam summum esse,* (inquit D. Bernardus) *nónne incom-*

pa-

paratione hujus, quidquid hoc non est, judicas, non esse potius, quam esse? (De Conf. L. 5.) Quare, si injuriam mundo faceret, qui majorem pulvisculo appellans, magnificè se de illo arbitretur locutum; multò se injuriosiore erga DEUM proderet, qui mundum longè excedi ab eo prædicans, dignè satis se expressisse illius magnitudinem crederet. Nec propterea his perpensis, multum videri potest de eo sapiens dixisse, ubi loquens cum eo inquit, (Sap. c. II.) *Tanquam momentum stateræ sic est ante te orbis terrarum, & tanquam gutta roris antelucani, quæ descendit in terram.* Cùm minimum illud momentum, & tenuissima illa gutta, si pluries, atque pluries, usque ad certum aliquem numerum conduplicentur, in æquam demum orbi universo molem possint excrefcere: hic verò, quotcunque vicibus ultra, atque ultra multiplicetur, infinitè semper supremo suo Authore futurus sit minor. Fingamus itaque, alium hodie à DEO mundum creari, tantò majorem, & pulchriorem præfenti; quantò hic milii granum specie, & magnitudine excedit: cras verò alium, qui eadem proportione hodierno antecellat: atque ità millenùm deinceps annorum spatio, aliis diebus singulis, ad eundem semper modum posteriorem præcedenti ampliorem, creari.

Quo.

Quotusquisque in imaginario hujusmodi casu, non dicam verbis exprimere; sed vel cogitando assequi valeat, quanta demum ultimi inter tot mundos magnitudo esset: quo nostri hujus mundi moles innumeris vicibus apparet minor, quàm ipsâ milii granum sit minus? Mens hæret confusa, eique concipiendo impar, vixque non infinitum fore arbitratur. Sed nulla de hoc ipsi vel tenuissima suspicio incidat. Nam ille etiam postremus, utcunque omnes nostræ imaginationis conatus, & terminos longissimè prætergrediatur; nihilominus tamen finitæ magnitudinis foret, suoque à Conditore incomparabiliter excederet magis, quàm ipse milii granum excedat. Idémque procul dubio eveniret, si DEUS per omnem, quàm longa est, æternitatem, sic pergeret alios quotidie mundos producere, tantò semper posteriorem hesternò majorem, quantò ille milii grano erat major. O DEUS infinite! & quis non obstupescat in contemplatione incomprehensibilis tuæ magnitudinis? & quis, nisi omnino tui nescius, quidquam in omni natura tibi affine, & propinquum concipiat? *Cui assimilâstis me, & adæquâstis? dicit Sanctus. Omnia ossa mea dicent, Domine, quis similis tibi? (Is. 40. Ps. 3.)*

18. Colligitur quintò, undenam oriatur universalis illa, & in altissimis naturæ penetralibus defixa obligatio, qua obstringimur, ut Deum plus alio quovis bono, nobisque ipsis amemus: neque plùs intrà qualemcunque modũ, sed ultra omnem mensuram, ac terminum: adeò ut graviùs oderimus, & horreamus peccatum, quo ipse, quamvis merè extrinsecè, & citra vel minimum felicitatis suæ detrimentum offenditur; quàm nostri, & creaturarum quarumlibet rerum excidium: paratissimi quibuslibet potiùs nostris bonis nuntium remittere, & quidquid est malorum subire, quàm ipsum lædere, etiam ea tantum ratione, quâ solâ lædi potest, per injuriosam videlicet negationem obsequii, honorisque ipsi debiti, quæ cæteroqui longissimè infra ipsum remanet, nec quidquam ei affert incommodi, ullòve momento perfectissimum illius gaudium diminuit. Ratio apertissima est, quia, ut paulò antè statuimus, nulla reperiri potest inter infinitum, ac finitum dignitatis meritique proportio: Ex hoc quippe principio per evidentissimam consecutionem deducitur, minimam quamque infiniti entis, quale DEUS est, ratiunculam, nullis non, etiam gravissimis, atque summis finitarum

re-

rerum, quales nos sumus, rationibus anteferri oportere.

19. Colligitur sextò, DEUM, si seorsum ab omnibus aliis & per se unum spectetur, nihilò minoris pretii esse, quàm si cum tota sibi adjuncta rerum universitate expendatur. Cùm enim nihil bonitatis ac perfectionis res creatæ habeant, quod non ille excellentiori modo, & solis imperfectionibus demptis, in sua essentia contineat; manifestò hinc consequitur, ipsum, resque omnes creatas simul, non posse aliquid præstantius & perfectius dici, quàm ipsum solum, absque ullis rebus creatis, qualis ante effectiorem mundi erat. Neque dicas, totum semper esse melius quacunque ex suis partibus. Respondeo enim primò, in toto, quod DEUS, & res simul creatæ componunt, si mera illius perfectio spectetur; DEUM dici partem non posse: quemadmodum in cumulo ex mille sacris hostiis constante, si mera substantia, & sanctitas attendatur, nulla earum hostiarum dici pars potest, cùm quælibet quidquid in universo illo cumulo est substantiæ, & sanctitatis, totum contineat. Addo, novæ responsionis locò, totum tunc melius esse unaquaque suarum partium, quando præter singularum bonum aliquid distincti, & ulterio-

Z

ris

ris boni complectitur : non verò , quando nihil complectitur boni , quod in una aliqua ex iis partibus cumulatifimè non existat : ceu in re nostra evenit : ubi rerum creatarum universitas , simul cum DEO in unum quasi totum composita , nihil extra ipsum boni includit , quod in ipso non reperiatur absolutius , & purius : sed aliquid tantum ex infinita & purissima illius bonitate , variis defectibus , vitiisque permistum , ei rursus adjungit : similiter atque alicujus lucubrationis archetypon , multis passim lituris , & emendationibus scattens , si cum ejusdem exemplo concinnè , integrèque mox descripto simul sumatur , nihil huic novæ & ulterioris elegantix , sed illam duntaxat , quæ in ipso pura est , suis inquinatam obliterationibus & mendis apponit. Imò , si res ita se habeat , Hæsiodeam illam ibi ajo sententiam valere : (*Apud Plat. L. 3. de Leg.*) *Dimidium aliquando majus est toto : & partem hujusmodi nedum non minoris esse pretii , quàm totum ; sed æstimationis insuper , ac dignitatis merito illi antestare.* Quemadmodum igitur , cùm in sanitate quidquid medica potio expetendi habet , sinè propria ejusdem amaritie reperiatur , nemo est , quin magis expetendam sanitatem arbitretur solam , quàm cum medica potione conjunctam ; haud
ali-

aliter, cum tota in DEO existat creatæ hujus universitatis perfectio, defectibus tantum remotis, quibus hæc permiscetur; nemini non perfectius, meliusque aliquid debet videri DEUS, solitariè & per sese unum, quàm simul cum creata universitate æstimatus. Quod si in amborum complexione occurrit quasi replicatum pluries idem bonum; hoc ipsum palàm facit illud ibi existere imperfectiori, & minùs præstanti modo. Augere enim boni quantitatem, nihil interim aucto ejus pretio, ac substantia, non aliud ei addere est, quàm superfluitatem, quæ impedimento & oneri sit: quemadmodum è contrario intrà minorem quantitatis modum idem bonum contrahere, tantundem censetur, ac præstantius, utiliùsque illud reddere: alioquin simplicitas, & unitas, contra quam unanimis sapientum fert opinio, ad defectum potius, quàm ad perfectionem rerum spectaret. Paucis: DEUS, seorsum à rebus creatis, continet sinè ulla mali ac defectûs mistura, quidquid perfectionis tam in ipso, quàm in iis reperitur. Creatarum universitas rerum, cum DEO simul considerata, nihil perfectionis includit, quod in sola DEI essentia non plenissimè insit: nec aliud se illi adjiciens facit, quàm quòd geminet secundum meram extensionem, & numerum,

rum, aliquam divinæ perfectionis particulam, neque illam quidem, qualis est in æterno suo fonte, illimem & puram, sed plurimis extra ipsum imperfectionibus mistam. Judicet ergo, cui aliquid iudicii est, quidnam ex hisce duobus in gemina lance compositis præstantius sit, & majori æstimatione dignum.

20. Colligitur septimò, creatorum quorumvis bonorum congeriem, quando etiam hæc possideri conjunctim omnia possent, haud æquè satiandis animabus nostris parè futuram, ac satiare illas queat DEI unius possessio. Hunc siquidem possidentes, qui infinitum est, paritèrque simplicissimum bonum, omnia itidem illa bona possideamus, est necesse, neque ut inter se copulata, sed tanquam unicum bonum. Quæ unitas efficit, ut eorum quodlibet omnium perfectionem in se colligat, omnibusque illis non eodem solum tempore, sed eundem quoque per actum frui liceat: cum alioqui, si possiderentur, qualia extra DEUM sunt, alia ab aliis distincta; neque ullum ex iis vim haberet explendi omnino animam, neque per eundem actum frui simul universis possemus: nullaque idcirco ex iis proveniens delectatio animæ ad plenum satiandæ par esset. Quamobrem acutè concludit Boëtius, beatitudinem non posse in plu-

plurium bonorum cumulo, sed in unico & simplici bono consistere: neque bona peculiariter ab invicem distincta, pro veris posse perfectisque bonis haberi: aut posse per meram inter se copulationem, verum perfectumque bonum conflare: ac demum, *nisi unum atque idem omnia sint, nihil habere, quo inter expetenda numerentur.* (L. 3. de Cons. Pr. 10. & 11.) Imò addit Doctor Angelicus, non modò rebus creatis universis tantam vim animæ explendæ non esse, quanta uni DEO inest; sed, etsi eadem à nobis unà cum DEO possiderentur, non majorem ideo nostram beatitudinem fore, quàm ex possessione solius DEI sit. Nam, quod hujus vel illius modi est per suam essentiam, nequit magis tale fieri per adjectionem alterius rei, quæ, quod sit talis, ex mera participatione illius habet: putà calidior fieri ignis per res à se calefactas, aut magis intendi pura albedo per conjunctionem cum lacte, quod non nisi ab ipsa, ut album sit, habet. Quare, cum unica, & tota boni essentia DEUS sit, nec res creatæ aliunde, quàm ex participatione illius bonitatem suam habeant, fieri certè non potest, ut illam suæ bonitatis additione meliorem efficiant. Unde, *cum beatitudo nihil sit aliud, quàm adeptio boni perfecti; quodcunque aliud bonum superaddatur*

divinæ visioni, aut fruitioni, non faciet magis beatum. Alioquin DEUS, condendo creaturas, factus esset beator. (qu. 5. de malo a. 1. ad 4.)

21. Colligitur postremò duplex, periodonea, & facilis ratio concipiendæ animo infinitatis divinæ: prima à D. Augustiuo indicatur, & posita est in removendis à DEO iis omnibus differentiis, quæ ad certam speciem contrahunt, infinite cæteroqui porrectam entis, atque boni, universè, ac finè hujusmodi determinationibus intellecti amplitudinem: ita ut nè illum mente apprehendamus, quasi peculiarem aliquam bonitatem, atque essentiam, sed tanquam ipsum purum, quàm latissimè patens, nec ullo additamento coarctatum esse atque bonum. *Ineffabili dulcedine teneor* (ita S. Doctor) *cùm audio, bonus Dominus. Omnia ista dico bona, sed tamen cum suis nominibus cælum bonum, Angelum bonum, hominem bonum. Ad DEUM autem cùm me refero, puto, nihil melius dicere, quàm bonum. (In Ps. 134.)* Perinde quasi dicat: libetne scire, ubinam omnis perfectio honorū creatorum consistat? consistit in hoc, quòd ea non sint merè bonum, ideòque nec totum bonum. Bonus est Angelus, sed ea tantùm bonitate, quæ Angelo convenit. Bonus homo, sed non nisi bonitate hominis propria: bonæ omnes res aliæ, sed singulæ intrā
li-

limites suæ peculiaris naturæ. De singulis affirmatur aliquod, nempe hoc, aut illud bonum: sed de nulla affirmatur omne bonum, bonum nempe generaliter sumptum, bonum simplex nec quidquam diversi à se exhibens, bonum denique ab omni hujus, vel illius differentia secretum. Quid itaque faciendum nobis est, ut purum bonum, seu DEUM, reperiamus? Auferendæ nimirum sunt à quovis bono, quod nobis occurrit, appendices pronominum: *Hoc, illud, tale, tantum, & cujuslibet alterius nominis, ad unam certam speciem pertinentis.* His siquidem vocibus, rem, cui adhærent, coangustantibus, à boni latere amotis, nihil jam spectandum remanebit, nisi bonum purum, universale, & secundum totam latitudinem, cujus est capax: quod perinde est, ac bonum infinitum, & prorsus divinum, imò idem, quod DEUS. *Bonum hoc, bonum illud. Tolle hoc, & illud: & vide ipsum bonum, si potes. Ità DEUM videbis.* (L. 8 de Trin. c. 3.)

22. Altera, modò dictæ non multum dissimilis ratio ex ideis Platonis desumitur. Cujus rei gratiâ sciendum est, veteris hunc Academia Conditorem, ac principem in quavis rerum specie, præter individua singularia, universalem quamdam, & ab iis segregem for-

mam constituisse, per cujus participationem unumquodque individuum peculiaria sua bona reciperet: quæque ideo universam in se ipsa, velut in fonte aliquo, contineret bonitatem ac perfectionem illius speciei propriam, ut eam posset deinde cuilibet ex infinitis individuis, quæ intrâ eandem speciem produci possunt, secundùm hanc, vel illam partem majorem, vel minorem mensuram dividere. Quemadmodum verò, præter singularia, statuebat universales hujuscemodi formas; sic, præter ipsas, aliam esse inquiebat supremam & maximè universalem entis, bonique formam: per cujus participationem illæ omnes, tanquam diversi ex mari uno fontes, bonitatem, ac perfectionem suam ducerent: omnem hoc pacto individuorum perfectionem ad speciales eorum formas, & harum similiter perfectionem ad supremam illam formam revocans, quam, utpote omnibus aliis impertientem, & è nullius participatione mutuantem suum esse, atque bonum, formam per se entis, & boni vocabat. Talis fuit, quantum intelligere mihi fas est, de ideis Platonis sententia. Quas si ille in animo suo finxit, veluti formas quasdam creatas existentes re ipsa, nedum extra quodvis singulare individuum, sed extra divinam quoque essentiam, erravit procul

cul dubio, justamque adversariis suis impugnandi se obtulit causam. Sin verò, quod cum sublimi, atque mystica illius philosophandi ratione congruentius videtur, non aliud sub idearum nomine intellexit, quàm exemplaria creatæ cujusvis naturæ, æternum in DEI mente existentia, vel infinitas ejusdem DEI perfectiones, quales à nobis sub diversis speciebus & nominibus, tanquam peculiarissima illius essentia decora concipi solent; doctrinæ author fuit veræ, atque splendidæ, nec indignæ, quam etiam egregius Doctoris Gentium discipulus, & sacrum Areopagi lumen, Dionysius amplectendam putaret. Cùm hic quoque inter esse duntaxat participabile, & summum per se ens, cujusmodi est unus DEUS, interque alia merè participantia, cujusmodi sunt creata individua, quasi tertium, mediūque gradum, participationes statuerit, universales videlicet hujus, illiusque peculiaris perfectionis formas; addens cuilibet, præter commune participationis nomen, aliud speciale atque proprium, putà sapientia per se, vitæ per se, pulchritudinis per se, secundum hanc, aut illam perfectionem diversam, quam unaquæque & à summo ente accipit, & in gradus infimi entia vicissim refundit. Quam doctrinam, in illius libro de di-

vinis Nominibus disertè explicatam videre est tum alibi, tum præsertim capite 5. ubi sic habet. *Ante alias participationes præsupponitur ipsum esse: & est ipsum per se esse antiquius, quàm esse per se vitam, & per se sapientiam: & quæcunque participantur ante omnem sui participationem ipsum per se esse participant: nec non etiam in duodecimo capite, ubi addit: Quanto præstant ipsæ per se participationes participantibus, tantò est omnibus sublimior: qui est supra omnia, & omnium participantium, & participationum author.* Hanc igitur insistentes abstrahendi superiora ab inferioribus viam facili negotio poterimus, à peculiari primum cujuslibet generis perfectione, qualem in creatis rebus finitam, & curtam videmus eniti ad eandem concipiendam, secundùm omnimodam, infinitàmque sui generis plenitudinem, quam in DEO habet: tum porrò ab illa, & reliquis omnibus ità abstractis, per sublimioris aliud abstractionis genus, mentem erigere ad supremam & unicam earum omnium ideam, nempe ad esse divinum, in omni perfectionum genere individùè, simplicissimèque infinitum. Quod si aliquis brevem & expeditam id præstandi desiderat methodum, nec alia ipsi melior occurrat, eâ uti poterit, quæ à me hìc subjicitur, quinis illum gressibus ad quæsitum finem ductur.

ctur

ſura. Primò itaque percurrat animo ſingulas perfectionis ſpecies, ſapientiam exempli gratiâ, pulchritudinem, probitatem, potentiam, & reliquas: unamquamque conſiderans, veluti participatam, & diſiſam per omnia individua, in quibus reperiri poteſt, perque illa præſertim, in quibus maximè excellit, finitam nihilominus, & ulterioris incrementi capacem. Secundò, eaſdem concipiat veluti participationes, ſeu puras formas, & ab individuis eas participantibus ſegregatas, nimirum ſapientiam per ſe, pulchritudinem per ſe, probitatem per ſe, & reliquas item per ſe tales: quod perinde eſt, ac illas concipere ſecundùm totam infinitæ amplitudinis ſummam, ad quam unaquæque ſuo in genere poteſt pertingere. Tertio, puras omnes iſtiusmodi formas penitus miſceat, confundatque, imò ad unitatem omnimodam redigat: ita ut non plures perfectiones jam ſint, ſingulæ intrâ ſuum tantummodo genus infinitæ, ſed unica potiùs in quovis genere infinita perfectio. Quarto, perfectionem hanc ex omnibus aliis conflata, & extra quam nihil perfectionis concipiendum ſuperſit, certo cuiſpiam enti, velut formam ab illo diſtinctam infundat. Quintò, ex ipſa, & ex illo ente unam omnino, atque eandem rem faci-

at:

at: concludens postremò intrà se, talis est DEUS, talis DEI absolutissima, & simplicissima infinitas.

23. Jam, pro coronide hujus capitis, gestiret mihi animus tam singulare hoc divinæ decus naturæ tecum unà pie Lector, expendere. Sed illius immensa amplitudo mentis meæ parvitatem confundit, atque obruit: cūque nullus se usquam ostendat dicendarum rerum terminus; hæreo inops consilii, & unde me incipere, quousq; progredi, quàmque tenere viam oporteat, ignarus. Rursus itaque DEUM tibi summatim propono, qualem contemplatus hoc in capite es, tanquam ens scilicet, quod universum esse in se colligit: quod sinceræ cujusque perfectionis flos, medulla, & summa est: quod simplicissima, indivisâque sua bonitate complectitur, quidquid cogitari, & plus quàm cogitari bonorum potest: Quod totum, & nihil simul eorum est, quæ prædicari de ipso possunt: perfectum supra omnia perfecta, admirabile supra omnem admirationem: maximum, & ultra, optimum, & ultra, amabilissimum, & ultra. quod infimum suæ essentia, perfectionis, & magnitudinis centrum in altissimis quibusque nostræ cognitionis terminis habet: in tantum exuperans, quæcunque extra ipsum sunt,

sunt, ut omne rerum creatarum, quâ existentium, quâ possibile esse nullam cum ipso proportionem habeat, eique comparatum nihilum dici verius possit, quàm rotis gutta, quàm atomus, quàm pulvisculus, aut quævis alia designabilis parvitas: adeò denique observari, amarique ultra omnes terminos dignum; ut, quidquid à nobis exhiberi obsequiorum ei potest, infinite minus illius meritis sit, & quæcunque ejus offensa, licet exterior, nihilque illi valens molestiæ & incommodi afferre, majori cum horrore aspici, & gravius videri malum debeat, quàm generale & omnimodum creatæ totius universitatis, cæli, terræ, hominum, atque Angelorum excidium. Hoc est infinitum DEI esse, jejune pro meo modulo, obscuræque propositum: hæc rudis, & simplex ineffabilis illius substantiæ adumbratio. Age jam, subtilissima quæque ingenia, disertissimi quique Oratores accedant, & quidquid extremo omni suæ industriæ conatu eximiorum mentis conceptum, illustriūque locutionum, & figurarum valent procudere, in medium certatim deprostant, ad divinum esse sub splendidiori representandum imagine, quàm tribus illud verbis Orthodoxa representat fides, dum, veluti infinite, simplicissimæque perfectum pro-

po

ponit. O conatus nimis imbecilles, nec minus proposito impares, quàm si cicindela, semimortuo, exilique suo igniculo solem magis conspicuum se facturam putaret. Quidnam adjiciendum superest toti? quonam pacto amplificetur immensum? neutiquam certè tam imprudens ego fuerim, ut tentandum id putem. Sed, in vicem posteriores moras trahendi, in explicatione entis omnino incomprehensibilis, omnino ineffabilis, meum illi, & creatum esse universum, mystici ritu holocausti, immolare, in nihilum scilicet, quod ad æstimationem spectat, redigere coram infinita illius magnitudine instituiam. O unum & totum, *DEUS meus, & omnia*, quidnam tandem videri ego possum, si tecum componar? Tu intrà sphæram immensi tui esse complecteris, quidquid concipi, & plus quàm concipi potest præclari, eximii, admirandi: neque hunc superabundantem, immensumque perfectionum, & bonorum cumulum possides, quasi rem à te distinctam, sed quasi tuam ipsam essentiam: adeò ut & infinita sit bonitas tua, & tu ipse sis tota tua bonitas. At ego contra minimi ens pretii uno possum verbo complecti, quidquid perfectionis possideo, adeò exiguum id est: at nullis possum verbis exprimere illud amplius, quo careo, ut-

po-

pote omnino infinitum : justissimamque idcirco causam habeo , immensum me vocandi paupertatis & miseriæ pelagus, in quod boni stilla deciderit. Imo neque hæc stilla meum jure potest bonum censerī : cùm tota & alienæ virtutis effectus , & alieni dominii res sit. Quid ergo aliud coram te sum , nisi merum , merissimum nihil ? Non aliud profecto. *Substantia mea tanquam nihilum ante te.* (Ps. 38.) Talem me agnosco , talem profiteor , talis existimari ab omnibus volo. En itaque , ô Domine ! mysticum pauperrimi mei esse holocaustum. En illud in tuam illius magni Effectoris gloriam immolatum, consumptum , & ad nihilum æstimationis redactum. Sed quid tanti est , nihilum me videri coram te , cùm talis sim, etiam præ tota rerum creatarum universitate , imò etiam præ toto duntaxat genere humano , veluti minima, vixque sensibilis ejus portio ? Ah nimum pusilla , nec tanto digna Numine hostia est mea solummodo exilis substantia : majus longè holocaustum infinitis DEI aris debetur. Age igitur , tota hæc mundi moles accedat cum omnibus , quas suos inter cælos , & sua intrà elementa concludit substantiis. Nonne ingens totum hoc est , tot spectatis , tamque multiformibus , & eximiis naturis , unde , quasi ex
to-

totidem membris, componitur? Ingens procul dubio, & maximum res inter creatas, cum eas omnes contineat: sed tamen determinatis ipsum quoque limitibus circumscriptum: ideòque coram tua infinitate, adeò spernendum, adeò minutum, adeò propè insensibile; ut illa ejus sidera, lucidissimique cælorum orbes, speciem tenebrarum referant, neque illi tot homines, totque Angeli quidquam amplius videantur, quàm tenuis pulvisculus. (*Apoc. 20.*) *Vidi thronum magnum, & sedentem super eum, à cujus conspectu fugit terra, & cælum.* Omnia hic evanescunt, inque nihili speciem deficiunt, secundum verissimum illud Isaiaë effatum: (*c. 40.*) *Omnes gentes, quasi non sint, sic sunt coram eo: & quasi nihilum, & inane reputatæ sunt ei.* Ità planè, ô magnum, ô verum, ô summum, ô unicum totum. Nihil præ te homines sunt, nihil Angeli, nihil elementa, nihil cæli, nihil omnis rerum universitas. Tu solus es bonum, tu solus perfectio, tu solus omne esse. *Non est, non est alius extra te.* (*L. I. Reg. c. 2.*)

